

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Приймак Дмитро Йосипович

УДК 130.2:21(043.3)

**САКРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕСАКРАЛІЗАЦІЯ
КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК СУЧАСНОСТІ:
ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ**

09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

Київ-2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі дизайну та реклами Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Легенький Юрій Григорович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри дизайну та реклами.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Васильєва Ірина Василівна,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця,
завідувач кафедри філософії та соціології;

кандидат філософських наук
Ярош Олег Анатолійович,
Інститут філософії НАН України
імені Г.С. Сковороди,
завідувач сектору історії східної філософії
відділу історії зарубіжної філософії.

Захист відбудеться 29 червня 2016 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 28 травня 2016 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний простір трансформації динаміки та інтенсифікації культурних практик пов'язаний із їх сакралізацією та десакралізацією. Зокрема актуальним стає визначення вищих, сакральних цінностей культури в контексті традиційних (паломництво) та нетрадиційних (туризм) форм подорожування. Так, паломництво, проща символізує шлях сакралізації культури, а туризм – шлях її десакралізації, занурення у побут. Ця дихотомія стає предметом аналізу багатьох дослідників, зокрема, З. Баумана, Дж. Уррі, адже сам аспект взаємозв'язку сакралізації та десакралізації в культурі не визначається повною мірою. Зазвичай фіксуються лише пошуки мобільних і надзвичайно екстенсивних реалій інтеграцій практик культури сучасності.

Образ світу, людини, яка подорожує, свідчить про те, що феномен обміну місць, пересування є своєрідним показником не лише мобільності, динаміки людини в світі подорожі, прощі, а й демонструє реалії пошуку сакральних, людиновимірних засад культуротворення, що стають важливим проектом сучасності. З одного боку, це простір комунікації, а з іншого, – простір, який характеризує відмову від комунікації, відмову від загрозливого й несприятливого для комфортної і звичної матриці бажань, спонукань, поведінки людини.

Отже, сучасний світ, сповнений віртуальними ландшафтами, починає конкурувати у візуальних мандрівках з реальною прощею. Людина перебуває в стані нескінченних мандрів – душевних і духовних, культурних, транскультурних. Більше того, феномен прощі, а також «глобального туризму» осмислюється як метакультурний феномен у дослідженні Дж. Уррі, Д. Дж. Кліффорда та ін. Образ подорожуючого інтерпретується як образ пошуку ідентичності суб'єкта культури, пошук Абсолюту. Щоб визначити цю складну реальність дослідниками як паломництва, так і туризму, знаходяться багато інтерпретативних схем, які, так чи інакше, пов'язані з культурою споживання і осмисленням сучасного суспільства як культури споживання. Так, презентується складна конструкція-диспозитив – «споживання споживання» (Ж. Бодрійяр), коли послуги випереджують речовинний ціннісний контекст, а саме споживання послуг усуває споживання, орієнтоване на предметну презентацію світу.

Втім, коли кожна людина є тотальним споживачем, тоді й виникає проблема інтерпретації туризму як надцінності споживання, яка пов'язана з фундаментальним феноменом пересування людини у просторі й стає витком паломництва (прощі). Ця проблематика осмислюється в контексті соціологічної, етичної, естетичної рецепції, глобалізації культури, діалогу культур та ін., адже сакральні виміри мало досліджені. Подорожування стає одним із інтерпретативних механізмів, а сама еволюція туристичної діяльності виглядає як спосіб інтерпретації культури в цілому. Культура стає горизонтом будь-якої діяльності людини, тоді, як вищі «надкультурні» цінності не завжди помічаються.

Глобалізаційний процес у культурі визначається досить неординарно. Якщо глобалізація в плані геополітичних, економічних, соціологічних і цивілізаційних реалій інтерпретується в достатньо усталеному комплексі ідентифікації суб'єкта культури, то глобалізація культури загалом і культурних практик зокрема ще мало вивчена. Так, суб'єкт, що здійснює прощу або туристичну діяльність у певних цивілізаційних рамках, пов'язаний у розвинутих країнах з такими пріоритетами, як, наприклад, ліберальні цінності, індивідуалізм, зустрічає в іншому культурному контексті протилежні ціннісні орієнтири – соборність, примат колективного над індивідуальним та ін. Проте в плані культури глобалізація не виглядає такою драматичною, як у геополітичному просторі. А такі культурні практики, як паломництво і туризм, виглядають альтерглобалізаційними або антиглобалізаційними механізмами усунення нівеляції і тотальної деградації культурного середовища.

Проблема полягає в тому, щоб визначити антропні, аксіологічні, соціокультурні, соціоекономічні, соціоекологічні чинники паломництва і туризму як дихотомію процесів сакралізації та десакралізації культури, що в свій час характеризували такі дослідники, як В. Зорін, Є. Бортніков та ін. Соціокультурний феномен прощі та туризму описували серед іншого С. Житенев, К. Акопян, Д. Арцибишев, З. Бауман, В. Малахов, проте актуальним залишається проблема зв'язку паломництва і туризму в генетично-культурологічних, структурно-функціональних, сакральних аспектах. Втім, весь комплекс проблем прощі та туризму, пов'язаний з аксіологічним визначенням культуротворення, потребує відповіді на питання: як діє людина в контексті інших культурних практик, іншої культури? Ці питання висвітлювалися в роботах Є. Доронкіної, С. Дюжева, Д. Замятіна, І. Зоріна, В. Квартального, О. Колотухи та ін.

Реальність культуротворення, яка визначає горизонт сучасної культури в контексті глобалізаційних проблем, є безмежною для дослідників, починаючи від британської школи, де дослідники в певним чином переоцінюють значення глобалізації (Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Д. Перратон) до французької соціологічної школи, де, навпаки, піддається критиці весь глобальний простір комунікацій (Д. Мартен, Ж.-Л. Мецжер, Ф. П'єр), які надзвичайно проблематизують поле осмислення глобалізаційних процесів.

Реальність глобальних досліджень амбівалентна, оскільки перебуває в стані або недооцінювання, або переоцінювання тих динамік і рушійних сил, які спонукають до глобалізації, альтерглобалізації, антиглобалізації – це локалізм і універсалізм, поєднання в єдину агломерацію і сегментація, глобалізм і уніфікація. Це ті антитези, які спонукають до осмислення гармонізуючих епіцентрів – атракторів сучасної культури, зокрема масової культури, які формуються на підставі пошуку як альтернативних практик, так й інтенсифікації практик традиційних, зокрема таких, як туризм.

Актуальність дослідження туристичної діяльності та прощі в Україні полягає в осмисленості свого окремого шляху культурного розвитку туризму, що спонукає до розвитку особистості в рамках культурного діалогу. Отже, базуючись на антропному, екологічному, аксіологічному підходах, які

інтегрують у собі етичні, естетичні, соціологічні моделі туристичної діяльності в контексті глобалізаційних процесів сучасності, в дисертаційному дослідженні визначаються саме процеси сакралізації та десакралізації культури як феномен культурного будівництва соціокультурного простору, завдяки якому зберігається унікальна ідентичність кожної окремої людини, культури, зокрема української, в реаліях культурного діалогу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане в межах тематичного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук» (затверджений вченою радою університету, протокол № 5 від 29 січня 2009 року), а також відповідно до теми наукової роботи кафедри дизайну та реклами Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Актуальні проблеми дизайну, реклами, моди, архітектури в контексті культурологічних та антропологічних досліджень» (затверджена вченою радою університету, протокол № 9 від 12 лютого 2015 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 07 квітня 2015 року).

Мета дослідження полягає у визначенні місця, ролі, ознак туристичної діяльності та прощі як процесів сакралізації та десакралізації культури в контексті глобалізаційних процесів культуротворення.

Досягнення даної мети передбачає послідовне виконання наступних **завдань** дослідження:

- дослідити історіографію проблеми та уточнити поняття «проща», «релігійний туризм», «глобальний туризм» у контексті глобалізаційних процесів культури;

- визначити етичні та естетичні детермінанти діалектики сакрального та профанного в паломництві та туризмі в контексті антропологічної проблематики сучасних культурних практик;

- охарактеризувати прощу та туризм як інституцій культури у контексті зберігання ідентичності суб'єкта культуротворення;

- надати аналіз рефлексії паломника та туриста як соціокультурного явища, орієнтованого на діалог культур, на визначення реалій подорожі, які пов'язуються з міфогенною, фольклорною, сакральною детермінантами й іншими традиційними реаліями подорожі та туризму;

- охарактеризувати домодерні та модерні форми глобалізації культури в контексті паломництва та туристичної діяльності;

- визначити форми вдосконалення, розвитку та експансії інститутів паломництва в християнстві, буддизмі, ісламі як факторів глобалізації культури;

- дослідити досвід соціологічної рефлексії постмодерної ідентичності в прощі та туризмі;

- визначити форми інституалізації паломництва та туризму як фактор розвитку тотального (глобального) туризму в культурі постмодернізму;

- охарактеризувати туристичні стратегії розвитку масової культури.

Об'єкт дослідження: туристична діяльність та проща як культурно-історична цілісність та практична реальність культуротворення в контексті сакралізації та десакралізації культурних цінностей.

Предмет дослідження: еволюція культурних практик сучасності (на прикладі туристичної діяльності).

Методи дослідження. В роботі над дисертаційним дослідженням використані полісистемний та компартивістський підходи, орієнтовані на аналіз, інтерпретацію та культурно-історичну реконструкцію туристичної діяльності як своєрідних культурних практик. Відповідно до поставлених завдань, використовувались наступні філософські методи: трансцендентальний, що дає можливість відповісти на питання: «як можливі проща та туризм в контексті сучасної культури?»; феноменологічний, який дає можливість відповісти на питання: «як виявляються можливості подорожування у сучасних умовах новітніх технологій та візуальної презентації інформації?»; діалектичний, що дає можливість відповісти на питання: «як сакральні реалії прощі редукуються до туристичних та перетворюються на профанні?».

Використані також методи: культурно-історичні реконструкції культурних практик для адекватного визначення їх змісту та функцій; культурологічний – для комплексного визначення світоглядних та антропологічних констант подорожування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому паломництво та туристична діяльність вперше досліджується як єдина культурна практика в контексті глобалізаційних процесів культуротворчості. Аксиологічні, сакральні виміри культуротворення в паломництві й туристичній діяльності визначаються як чинники гуманізації масової культури та як антиглобалізаційні чинники в сучасному цивілізаційному просторі. Наукова новизна отриманих результатів розкривається в наступних положеннях, що виносяться на захист:

Уперше:

- туристична діяльність визначається як культурно-історична цілісність, що базується на еволюційно-аксіологічних засадах споживання цінностей культури, а також як певна система ідентифікації, саморозвитку, самореалізації та презентації особистості туриста як суб'єкта культуротворчості;

- домодерні та модерні форми глобалізаційних процесів культуротворення визначаються в контексті туристичної діяльності та релігійного паломництва в християнстві, буддизмі, ісламі як фактори глобалізації культури в цілому;

- визначаються інституції туристичної діяльності в контексті культурних практик, де домінантним стає культурний туризм, що презентується як антиглобалістський проект, а також як певний тип рефлексії туризму, за Д. Уррі, а водночас і як тип споживання і виробництва нових місць (дестинацій) для подорожування, нових образів буття, що формуються в реальному контакті з культурними цінностями;

- глобалізація культури як соціоантропний феномен у контексті паломництва і туристичної діяльності визначається як злам стереотипів, зміни форм відпочинку, релаксації, стилю життя. Характеристика динаміки

туристичної діяльності, що трансформується в стереотипи поведінки як вміння відволікатися, відпочивати, а також у стратегії комунікації, що поєднуються з пошуком образу світу, сенсів спілкування, нового, креативної діяльності, яка орієнтована на надсенси та надцінності буття;

Уточнено:

- поняття еволюції туристичної діяльності як широкої масштабної зміни в контексті глобалізаційних процесів культури визначає комплекс парадигм, що пов'язані з інституалізацією подорожі, визначенням культурних об'єктів, ландшафтів подорожування, інституалізацією послуг, гостинністю та ін., а також орієнтованих на культування надціннісних станів людини як певного презентативного комплексу ритуалізації культурно-історичної, туристичної реальності подорожування;

Набуло подальшого розвитку:

- твердження, що релігійне паломництво як фактор розвитку туризму не може визначатися лише в рамках культурно-історичної передумови інституалізації туристичної діяльності. В сучасній культурі відбувається своєрідна актуалізація паломницького епіцентру туристичної діяльності, де будь-яка туристична подорож стає певним паломництвом, «обміном місць» сакральної і профанної реальності, а туристична діяльність набуває ознак новітньої синергії, тобто суб'єкт туристичної діяльності виступає паломником у світі іншої культури.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що в дослідженні надається інтерпретація висхідних концептів, понять туризму. Культурний туризм, а також туристична діяльність у контексті екстенсивної динаміки глобалізації культури виступають як антиглобалістська модель, як певна інституалізація антитетичного комплексу уніфікації та руйнації культурних цінностей. Інтерпретація туристичної діяльності як глобалістської та антиглобалістської реальності дає можливість визначити її як проект ідентичності людини в контексті індустрії інтенсифікації подорожування, що визначається в дисертації як певна культурна модель сучасного туризму.

Визначення глобального туризму як феномена постсучасності, а також як матриці рефлексії, психології і сприйняття туристом світу стає модельним інтерпретативним механізмом дескрипції масової культури в цілому. Тому **практичне значення** результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для створення спецкурсів з «Історії сакральної культури», «Історії прощі та туризму».

Особистий внесок дисертанта. Дисертація є оригінальною роботою. Висновки та положення наукової новизни дослідження отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації були оприлюднені та обговорені на наступних наукових конференціях: Всеукраїнська науково-методична конференція «Традиції етнокультури як особливий чинник перспективи розвитку Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва» (Косів, 2008); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми розвитку дизайну в сучасній українській культурі»

(Київ, 2014); VI міжнародний науковий форум «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2014); Всеукраїнська науково-практична конференція «Дизайн у контексті культурних практик сучасності (мода, реклама, шоу-бізнес, естрада, туристична діяльність)» (Київ, 2015); міжнародний науковий конференція «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2015).

Публікації. Основний зміст дисертаційного викладено у десяти одноосібних працях, у тому числі семи статтях, з яких дві розміщені в іноземному періодичному виданні (Польща), а п'ять – у фахових періодичних виданнях, затверджених ВАК України з філософських наук, а також двох – у збірниках тез виступів на всеукраїнських науково-практичних конференціях та одній всеукраїнській науковій конференції.

Структура дисертаційного дослідження зумовлена логікою розкриття теми і виконання дослідницьких завдань. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які включають у себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 194 сторінки, з них 172 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складає 22 сторінки і налічує 244 найменування, з них 6 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми, характеризується ступінь її наукової розробки, формулюються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Окреслюються методологічні основи й розкривається наукова новизна. Уточнюється теоретичне та практичне значення роботи, наводяться дані про апробацію результатів дослідження.

У **першому розділі** – «Джерельна база і теоретико-методологічні засади дослідження» надається історіографія проблеми та визначається методологія дослідження.

Підрозділ 1.1. – «Історіографія проблеми» присвячений культурно-історичній реконструкції висхідних підходів щодо експлікації категорії «сакральне» у філософсько-антропологічній та культурологічній літературі.

Сучасний соціокультурний простір паломництва та туризму розширює свої горизонти і стає своєрідним інтерпретативним механізмом культури в цілому. Отже, релігійна рефлексія паломництва як явища культури потребує свого проблемного осмислення, презентації, інтерпретації в контексті туристичної діяльності. Паралельно виникає проблема індустріалізації або інституалізації соціокультурних механізмів паломництва як культурної практики, що презентує сакральне як феномен культури. Національні сфери діяльності досліджуються як певна дієва, подієва реальності в працях М. Маркаряна, М. Кагана, С. Кримського, М. Поповича, В. Шинкарука та ін.

У сучасній культурі відбувається модернізація релігії, іманентна внутрішня експлікація Абсолюту у профанних формах на підставі філософських теорій, теоретичних імплікацій (цей проект можна побачити й у міфологемах Пауля Тілліха, П'єра Тейяра де Шардена та ін.).

Втім, головним є те, що пошук універсалістських констант культуротворення стає актуальним тоді, коли виникає багато спокус створити новітню універсальну релігію, новітню етику планетарного зразка і, таким чином, спертися на глобальний уряд, глобальну релігію та ін. Під тиском екологічних проблем такі пошуки урізноманітнюються, глобалізуються, стратифікуються і стають тим чи іншим шляхом досягнення віртуальної гармонії культуротворчості.

Ю. Лотман веде мову про те, що культура утворює новітні дискурси сакрального. С. Неретіна актуалізує у сучасних культурологічних дослідженнях категорію «еквівакація» як інтерпретативний механізм, універсалію християнської культури, що свідчить про двоосмислення реальності, її бачення під кутом зору Абсолюту й профанного світу. Переінсталювання, зміна інтерпретативних парадигм, висхідних матеріальних матриць культуротворення таких, як ритуал, синергія, описують подієвий, естетичний, рефлексивний виміри культури, презентується як нова бінарність – двоосмислення, що свідчить про те, як категорії вчинку, дії, стану корелюють з діалогом культур у широкому контексті. Так, подорож як обмін місцями, можливістю бути в різних позиціях осмислення реальності та її артикулювання веде до «полілогу», за Ю. Кристевою, що у М. Бубера характеризується як певне прадистанціювання, тобто знаходження на певній дистанції до реципієнта.

Образна трансформація паломництва як цілісного комплексу культури відбувається в контексті інформаційної культури, комунікативних реалій культуротворення, а також масової культури в цілому. Так виникають концепції інформаційного суспільства Д. Белла, Ф. Уебстера, Г. Клягеса. Англійські дослідники екологічних, а разом і глобальних проблем – Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голблатт, Д. Перратон дають широкі горизонти глобалізаційних процесів, починаючи від геополітичних реалій до культурних. Французькі науковці Д. Мартен, Ж.-Л. Мецжер, Ф. П'єр визначають соціологічний аспект глобалізації, які, на відміну від оптимістичного виміру глобалізації британської школи, інтерпритують її як руйнівну стратегію. Щодо рефлексії паломництва та туризму, то тут література надзвичайно різноманітна, адже на перше місце виходять такі вчені, як З. Бауман, В. Малахов, С. Житенєв та ін.

У підрозділі 1.2. – «Етична та естетична детермінанти паломництва та туристичної діяльності» визначаються глобалізаційні реалії адаптації сакрального простору в контексті етичної та естетичної проблематики.

Весь попередній розгляд щодо літератури паломництва та туризму свідчить про те, що існує певна синкретична реальність етико-естетичного процесу, який дуже важко характеризувати за етичними та естетичними детермінантами. Річ у тім, що синергетична та євхаристична синкрези подорожі як феномену культури є засадами того етико-естетичного комплексу, який не може бути зазначений як суто нормативний, естетичний кодекс канонічного типу. З методологічної точки зору єдність споглядального та дієвого відношення в контексті етико-естетичних кореляцій була зазначена ще в працях С. Рубінштейна.

Цей перехід є надзвичайно плідним. Якщо етика в онтологічному вимірі (за Гераклітом, М. Гайдеггером) визначається як етос, як місце, де можливе божество, що продукується як весь комплекс культурних практик відношення до Абсолюту як божества, передбачаючи певну систематизацію досвіду, то онтологічна динаміка християнського універсуму (йдеться про православне паломництво) структурується в контексті певних означуваних, які презентуються як диференційна онтологія (за С. Рубінштейном).

Підрозділ 1.3. – «Інституалізація паломництва та туристичної діяльності в контексті глобалізаційних процесів культури» присвячений визначенню вихідних концепцій структурної модернізації прощі та туризму.

Туризм як сфера глобалізації культури відбиває всі процесуальні, контекстуальні, а також технологічні зміни, які відбуваються в культуротворенні. Так, суб'єкт туристичної діяльності – це, з одного боку, виробник туракції, турпродукту, а з іншого – той натуральний продуцент туристичного продукту, який сідає у крісло літака, авто і пересувається землею кулею в ролі туриста. Ця подвоєність суб'єкта як продуцента турів, акцій, самих подорожей і суб'єкта як продуцента здійснення цих подорожей визначає дихотомічність турпродукту. З одного боку, це є послуга, а з іншого – товар, який має конкурентну здатність і утворюється як своєрідна культурна реальність.

Втім, з усього цього набору випадає та сфера, яку охоплює релігійний туризм. Тобто ані молодіжні угруповування, ані весь комплекс, який пов'язаний з паломництвом, не вписується в систему, яку дослідники з маркетингу та менеджменту в туризмі визначають як кластер. Виникає питання: наскільки можливе функціонування релігійних установ саме в рамках таких синтетичних і всезагальних конфігурацій, які мають, з одного боку, системний характер, а з іншого – перманентно динамічний характер? Адже велика частина людей орієнтована саме на цю сферу, яка достатньо гостро трансформується у просторі сучасності. Змінюються пріоритети мотивації туризму. Так, наприклад, Н. Морган та А. Причард визначають, що, якщо вчора мотив проведення турподорожей здійснювався під таким гаслом: «я хочу від усіх втекти», то сьогодні – «я хочу відкрити нові місця, нових людей, набратися нових вражень». Вчора: «я хочу поїхати подалі», сьогодні – «давайте поїдемо туди, де можна навчитися чомусь новому».

Паломництво в цьому контексті виглядає оригінальною схемою, орієнтованою на явище суто традиційне, але в контексті так званого релігійного туризму воно індустріалізується і фактично втрачає свою маргінальність. Паломництво, яке потрапляє в контекст конвергенції смаків, загального маркетингу-міксу щодо створення тотального поп-смаку популярної культури, хоча і не перетворюється на моду, але певним чином стає однією з складових бізнес-стратегій туристичної діяльності.

Другий розділ – «Соціокультурний зміст сакральних цінностей культури в контексті глобалізаційних проблем сучасності» присвячений визначенню соціокультурних засад презентації сакральних цінностей у культурі.

У підрозділі 2.1. – «Домодерні, модерні та постмодерні форми глобалізації культури» визначаються альтернативні моделі глобалізації культури.

Термін «глобалізація культури» поки що є неусталеним, виглядає достатньо проблематичним і має різноманітне трактування під цією номінацією глобалізації культури. На наш погляд, це більш широкий процес, ніж та гомогенізація культури, яка, зрештою, відбулась у ХХ ст. під впливом масової культури, зокрема атлантизму. Очевидно, що як найважливіший потрібно визначити сам концепт «культура» як той, що мусить зазначити свої детермінанти універсалізації, локалізації, а також глобалізації. Культура – це той чинник, що акцентує універсальні та локальні моменти, які, з одного боку, визначають гомогенізацію культури, а з іншого – характеризують її гетерогенність як складність і не уніфікованість.

Можна визначити декілька векторів глобалізації культури. Один вектор пов'язаний з трансформацією і поширенням світових релігій, інший – з національно-культурними інституціями, а також тими секулярними реаліями, які приходять на зміну релігійним чинникам. Це переважно лібералізм, соціалізм, сцієнтизм та інші ідеологічні орієнтації. Можна також зазначити комунікативну детермінанту, де під глобалізацією розуміють саме комунікативне поширення засобів, зв'язків і комунікаційних факторів культуротворчості, що пов'язані з телеграфом, а також кінематографом, взагалі, кінематикою як підвищеним рухом, що визначається як туристичними, так й іншими візуальними трансформаціями і культурним обміном.

Відбувається обмін не лише культурними артефактами й інституціями, що призводить до трансконтинентальних корпорацій, зокрема в сучасності, але й обмін місцями, який пов'язується з паломництвом, туризмом, і взагалі з комунікацією як з актуалізацією місця, як з носієм культурного простору. Сучасність, або постмодерна реальність, що виникає після 50-х рр. ХХ ст. – це доба формування великих державних та приватних корпорацій, до яких входять туристичні, медіа, комунікативні, транспортні агенції, а також удосконалення секуляративних ідеологій та дискурсів, що призводить до того, що бізнес стає ключовою мотивацією для здійснення бізнесу елітних програм. Нації і держави вже досягають своїх глобальних масштабів, екстенсивний ріст закінчується, починається те, що можна визначити як постмодерну ідентифікацію або удосконалення систем екстенсивного зростання.

Підрозділ 2.2. – «Паломництво в християнстві, буддизмі, ісламі як фактор глобалізації культури» присвячений аналізу релігійних моделей сакральних практик.

Паломництво як реальність всесвітньої культури (християнської, мусульманської, буддистської) не є лише окремою практикою культури. Це образ світу, який має свою темпоральність. Самі по собі паломницькі мандри були довгими, вони пов'язувались з випробуваннями людини, з міжкультурним спілкуванням і посідають у релігійній культурі надзвичайно важливе місце. Людина весь час трансцендує межі свого світу і збільшує свій духовний досвід завдяки тому, що намагається доторкнутись до іншого світу, до світу творця,

прийти по сходинках до його божественної нерукотворної енергії і його божественного промислу.

Релігійне паломництво стає одним із міжкультурних, комунікативних вимірів культури в цілому, а також глобалізації культури, яку розуміють саме в контексті міжкультурного діалогу, міжкультурних взаємовпливів і визначення дихотомії своєї культури і культури інших народів, їх взаємодії на підставі оновлення цього діалогу. Це дає підстави стверджувати, що даний контекст є певною зустріччю культур, зустріччю людей, зустріччю паломників. Так, християнське паломництво має свою зустріч, мусульманський хадж – свою зустріч, буддистське паломництво – свої ритуальні форми впровадження і здійснення зустрічі: зустрічі паломників і зустрічі паломників з Абсолютом.

У підрозділі 2.3. – «Паломництво як фактор розвитку сучасного туризму» визначаються моделі інтеграції прощі та культурного туризму.

Туризм, на відміну від паломництва, визначається більшою формою інституалізації. Якщо паломництво вписується в контекст практики, яку здійснює релігійна громада, то туризм – це набагато більше розвинена сфера індустрії, подорожування, перевезень пасажирів тощо. Адаже в контексті технології туристичної діяльності, що взаємодіє з паломництвом, виникає дещо проміжна сфера, яку вдало чи невдало називають «релігійним туризмом». Багато людей не сприймають цю дефініцію, визначають її суто штучною, маркетингово-зазначеною, але інші вважають, що вона цілком виправдана, характеризує одну зі сфер туристичної діяльності, яка описується виїздом людей до місць, які пов'язані з поклонінням.

Проща використовує всі технології туристичної діяльності, але не завжди йому дорівнює. Отже, паломництво і релігійний туризм є двома різними видами діяльності, які орієнтовані на одну й ту ж функцію, яку визначають як подорож до святих місць, але ця функція не вичерпує зміст як паломництва, так і релігійного туризму. Якщо в паломництві подорож є лише переддією і завершується спілкуванням зі святими місцями, молитвою, ритуалом, то в релігійному туризмі, або в туристичній діяльності, яка пов'язана з подорожжю до сакральних місць, цей факт є не обов'язковим.

Третій розділ – «Культурна глобалізація як фактор переоцінки цінностей культури» присвячений визначенню культурних механізмів трансформації соціокультурного потенціалу категорії «сакральне».

Підрозділ 3.1. – «Соціологічна рецепція парадигми обміну місць (З.Бауман)» відображає проблеми культурного обміну цінностей прощі та туризму.

Зігфрід Бауман є харизматичною особистістю сучасної постмодерної соціології. Одним із центральних концептуальних вимірів його рецепції є ідентичність. Отже, проблема паломництва визначається як проблема ідентичності. Це вже інший обертон, інший вимір, суто соціологічний, який позбавляє паломницьку рефлексію її антропологічних вимірів і характеризує саме як проблему ідентифікації. Ідентифікація відбувається в усталеному світі, де весь простір категоризації, структурування і ствердження особистості вимірюється категорією ідентичності.

3. Бауман зазначає, що в старій проблемі прощі з'явилося дещо нове, і цим пояснюється сьогодняшня скрута й ті завдання інтерпретації, в яких ті покоління, що минули, стають світом єдиного роду людства. Вчений визначає фігуру паломника як певну темпоральність, певну культуру, просторову й часову єдності, де саме часова єдність свідчить про те, що паломництво відбувається не в просторі, а в часі. Паломник визначається як мандрівник, пілігрим, а ті, хто наслідують цю фігуру мандрівника-пілігрима, виглядають як ті, що здійснюють прогулянку. Людина, що тотально структурована атракторами традиційної масової культури, втрачає реальність того, що бачить. Всі предмети, які потрапляють в коло її зору, тут же визначаються як симулякри.

У підрозділі 3.2. – «Глобальний туризм як паломництво духу (Д. Уррі)» надається аналіз соціокультурних реалій сучасного туризму.

Джон Уррі відомий як автор вкрай широкого метафоричного типу мислення, який універсалізує категорію «туризм» до всезагального феноменологічного образу конструювання світу. Можна стверджувати, що в рамках глобалізації та універсалізації цієї категорії він виходить не лише за рамки туризму, а й за рамки культури. Тобто перед нами своєрідна метапозиція, де туризм визначається як новітнє паломництво в царину віртуальних медіа, сучасних технологічних засобів медіакультури, але сама категорія «туризм» визначається як певне паломництво. Паломництво імпліцитно існує як факт усунення простору. Усунення всіх можливих місць і знаходження в тотальному місці задоволення, яке тут же ототожнюється з так званою «рефлексією туризму», яка визначається як універсальний погляд на життя.

Отже, категорією рефлексії визначається весь простір і весь тип виробництва інформації щодо туристичної діяльності. Але рефлексія визначається також і в суто культурно-феноменологічному вигляді та структуруванні як рецепція, бачення, тип осмислення і відношення до місць, ландшафтів, оточуючого людину простору. Ландшафт може бути штучним, віртуальним, натуральним, але – все це динамічний ландшафт планетарного масштабу, який завжди асоціюється з ідеєю земної кулі в цілому.

Підрозділ 3.3. – «Туристичні стратегії культури споживання (Ж.Бодрійяр)» присвячений аналізу туристичних маркерів культури споживання.

Жан Бодрійяр – один із тих дослідників, які намагались показати, що культура споживання є амбівалентною, її не можна звести до примітивного ремейку, занурення в архаїку, задоволення органічних потреб, навпаки, – це спокусливий комплекс, який можна уявити як певний шлях, як певне паломництво без повернення. Якщо В. Малахов найголовнішою конститутивною рисою туризму визначив саме як феномен повернення (туризм завжди починається і закінчується в одній точці), то система Бодрійяра свідчить про те, що масова культура, культура споживання – це відхід без повернення, тут дому немає і не може бути.

І як би не виглядала екзистенційно безнадійною ця система, вона сповнена надії, сповнена прикрас, спокус, але це відхід від Абсолюту, відхід від

божества, відхід взагалі від всіх тих цінностей, які можна зазначити як синергетичний комплекс, як сподівання на богооткровення, але сподівання лише на саму особу, на саму особистість, виховану в рамках дисциплінарних стратегій масової культури, суб'єкта споживання. Ж. Бодрійяр помічає не лише предметну, вербальну і зображувальну презентативність речі, а й її символічну присутність.

Відчуження речовинного опосередкування, позбавлення прямих контактів, завдяки тому, що виникає набір гаджетів, колекцій – все це призводить до того, що виникає шлях символічного опосередкування. Якщо шлях опосередкування можна зазначити як шлях медіакультури, то це теж своєрідний туризм, або паломництво у світі опосередкуючих реалій, які усувають предметні, вербальні, зображувальні реалії і водночас маскують реальність за всіма презентативами, якими сповнена медіакультура.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження свідчить про те, що рамки здійснення глобалізаційних процесів культури в контексті дихотомії сакралізації та десакралізації культурних цінностей, що представлені такими культурними практиками, як проща та туризм, розширюється до планетарних горизонтів культуротворення.

1. Є підстави охарактеризувати поняття «проща» як таке, що відображає симбіоз духовних практик людини, пов'язаних з мандрами душі, подорожуванням, релігійними ритуалами, єднанням з Абсолютом. Натомість поняття «релігійний туризм» є неологізмом, що уособлює досвід адаптації у туристичній діяльності досвіду паломництва, адже проща тлумачиться суто у профанних реаліях. Поняття «глобальний туризм» є проекцією та поняття «культура» всього універсуму технологій подорожування – візуально-віртуальних, кінетичних, видовищних, ритуальних тощо.

2. Онтологічні, антропологічні, етичні й естетичні детермінанти діалектики сакрального та профанного потребують осмислення цінностей культури в цілому, релігії, а також культурних практик, які інтерпретують онтологію людини в просторі трансценденції просторових та часових меж буття, зокрема туризму.

Постмодерні форми глобалізації культури мають свою специфіку, орієнтовані на маргінального суб'єкта, плюралізм і на весь контекст, що характеризує прощу та туристичну діяльність як певний універсум інституцій культури, а також на самовизначення цих інституцій у рамках туристичної діяльності. Це, передусім, суб'єктні і об'єктні виміри туристичної діяльності, де суб'єктом виступає як туристична фірма, агенція, так і подорожуючий, що стає продуцентом культурних цінностей власної подорожі. Глобалізація культури має варіантні риси саме в контексті культурно-історичних форм, а її відмінності пов'язані з тими сферами комунікацій, які часто пов'язують з універсалізацією засобів ретрансляції культури.

3. Формування культурних практик прощі та туризму як певних інституцій пов'язано зі зберіганням ідентичності суб'єкта культуротворення – паломника та туриста. Ідентичність дії (подорожування) та події (фіксація акту зустрічі зі святими місцями) визначаються в рефлексії паломника та туриста. Дискурс паломництва розгортається як величезний простір походів, оповідань, що несуть в собі величезну традицію, яка, зокрема в християнстві, починаючи від оповідань паломників і закінчуючи сучасним дискурсом, свідчить про занурення в стан свідомості паломника як стан синергії, тобто обміну натурами – божественною і профанною.

Протиставлення двох типів *religare* – традиційної та світської релігій – визначається в сучасному соціокультурному дискурсі паломництва, що призводить до певних ілюзій, коли так звані катакомбні церкви створюють своє бачення прощі та релігійного туризму. Весь цей контекст потребує свого особливого дослідження, але він зазначений у праці як одна із конфігурацій взаємодії релігійної та культурологічної рефлексії. Інституалізація туристичної діяльності в контексті глобалізаційних процесів сучасності – це довготривалий процес, що пов'язаний з формуванням системних структур суб'єктного й об'єктного вимірів туризму (кластерів, маркетингу і менеджменту, реклами, піар-діяльності, інтегрованих маркетингових комунікацій) і турпродукту. Все це стає предметом специфічної рефлексії туристичної теорії, а також філософських, соціологічних та інших досліджень.

4. Релігійна і культурологічна рефлексія паломництва трактується в різних вимірах. Щоб її інтерпретувати адекватно, варто інтерпретувати знаково-символічний контекст візуальних картин прощі, туризму, феноменологію, а також іконографію, іконологію в релігійному просторі як своєрідний дискурс паломника, як зчитування інформації. Візуалізація простору сучасного паломництва створюється як певний комунікативний феномен, до якого входить тотальність верифікації візуальної реальності, пов'язаної з віртуальною реальністю, рекламою і взагалі із презентацією інформації. Відбувається певна синестезія, перекодування візуального на вербальне, а також синтез модальностей інтероцепції, пропріоцепції і екстероцепції, що визначається як поетичні, естетичні, етичні й релігійні доміанти прощі.

5. Культурна глобалізація в контексті паломництва і туристичної діяльності має свої особливості. Так, паломництво і туризм є культурними практиками, що, в тій чи іншій мірі, несуть у собі весь контекст глобалізаційних інтенцій, які здійснюються у культурі. Проте ці інтенції мають свої культурно-історичні форми і пов'язані з тими глобалізаційними настановами, які здійснюються в історичному просторі. Так, домодерні системи глобалізації визначаються в паломництві й туризмі переважно в рамках діяльності, яку можна назвати місіонерською або розповсюдженням світових релігій. Згодом модерні форми глобалізації, форми культури презентують глобалізм, який інтерпретується як певний культурний імперіалізм, що здійснюється, починаючи з імперії Давнього Риму і закінчуючи вже імперіями тоталітаризму. Отже, передусім, це релігійний вимір, що визначає святість

місць, їх визначення як певних destinations, тобто привабливих для паломників і для туристів місць. Власне паломництво в християнстві, мусульманстві, буддизмі стає певним спонуканням для глобалізації культури, відбиває детермінанти діалогу культур, місіонерські місії, розсіювання релігійних цінностей, а також свідчить про ті ритуальні реалії, які удосконалюють і утворюють у просторі й часі цінності зустрічі з Абсолютом.

6. Форми вдосконалення, розвитку та експансії інститутів паломництва в християнстві, буддизмі, мусульманстві стають провідними факторами глобалізації культури. Проща та туризм у контексті діалектики сакрального та профанного пов'язані з персоніфікацією місця, персоніфікацією комунікації, персоніфікацією суб'єкта подорожі. Паломництво як реальність всесвітньої культури (християнської, мусульманської, буддистської) не є лише окремою практикою культури. Це образ світу, який має свою темпоральність. Самі по собі паломницькі мандри були довгими, вони пов'язувались з випробуваннями людини, пов'язувались з міжкультурним спілкуванням і мають в всесвітній історії культури надзвичайно важливе місце. Людина весь час трансцендує межі свого світу і збільшує свій духовний досвід завдяки тому, що намагається доторкнутись до іншого світу, до світу творця, прийти сходинками його божественної нерукотворної енергії і його божественного промислу. Весь цей комплекс проблем можна визначити як характерну дихотомію сакрального і профанного, як антитетику віртуального і предметного світу, які виникають у сучасному туризмі на підставі асиміляції і адаптації досвіду прощі.

7. Антропологічні виміри культурних практик дістали розгорнутої дескрипції в досвіді соціологічної рефлексії постмодерної ідентичності в прощі та туризмі, зокрема в творах Зігфріда Баумана. Бауман фіксує те, що швидка глобалізація, що розкидає ланцюг ринкових сил, призводить до певної поляризації культурних практик. Втім модель ідентичності, модель поведінки, як і модель орієнтації в світі, стають корелятивними, залежать від тої загальної неусталеності, яка примушує людину шукати своє особливе місце в загальному переліку місць буття. Важливо, що З. Бауман визначає фігуру паломника як певну темпоральність, певну культуру, просторову і часову єдність, де саме часова єдність свідчить про те, що паломництво відбувається не в просторі, а в часові.

8. Постмодерні форми інституалізації туризму призводять до розвитку тотального (глобального) туризму. Джон Уррі універсалізує категорію «туризм» до всезагального феноменологічного образу конструювання світу. Можна стверджувати, що в рамках глобалізації та універсалізації цієї категорії він виходить не лише за рамки туризму, а й за рамки культури. Так, виникає своєрідна метапозиція, де туризм визначається як новітнє паломництво в щирину віртуальних медіа, сучасних технологічних засобів медіакультури. Паломництво імпліцитно існує як факт усунення простору. Усунення всіх можливих місць і знаходження в тотальному місці задоволення ототожнюється з так званою «рефлексією туризму», яка визначається як універсальний погляд на життя.

9. Туристичні стратегії розвитку масової культури дістали розгорнутого опису в працях Ж. Бодрійяра, який швидкий та прискорений огляд цінностей культури пов'язує з їх симулятивним спогляданням. Отже, узагальнюючим інтерпретативним виміром таких культурних практик, як паломництво та туризм, є глобалізація, яка відбувається в рамках культури. Вона не дорівнює ані комунікативному, ані віртуальному або будь-яким іншим засобам універсалізації і трансформації культурних цінностей. Глобалізація в рамках сучасної постмодерністської культури набуває особливої актуальності, де гомогенізація культури, тобто її одновимірність досягає рис тотальної уніфікації масової культури.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Приймак Д.Й. Домодерні, модерні та постмодерні форми глобалізації культури в контексті туристичної діяльності / Дмитро Йосипович Приймак // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ.: ПП «Видавництво «Гілея», 2015.– Вип. 98 (№ 7). – С. 292 – 296.

2. Приймак Д.Й. Паломництво в християнстві, буддизмі, мусульманстві як фактор глобалізації культури / Дмитро Йосипович Приймак // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ.: ПП «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 99 (№ 8). – С. 265 – 268.

3. Приймак Д.Й. Релігійне паломництво як фактор розвитку сучасного туризму / Дмитро Йосипович Приймак // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ.: ПП «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 100 (№ 9). – С. 149 – 152.

4. Приймак Д.Й. Соціологічна рецепція парадигми обміну місць у британській школі (З.Бауман) / Дмитро Йосипович Приймак // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ.: ПП «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 101 (№ 10). – С. 236 – 240.

5. Приймак Д.Й. Глобальний туризм як паломництво духу (Дж. Уррі) / Дмитро Йосипович Приймак // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – Київ.: ПП «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 102 (№ 11). – С. 290 – 294.

6. Приймак Д.Й. Інституалізація туристичної діяльності в контексті глобалізаційних проблем сучасності / Дмитро Йосипович Приймак // Рідна мова: освітній кварталник Українського вчительського товариства у Польщі. – Валч.: «Видавець «Об'єднання українців у Польщі», 2015. – № 24. – С. 82 – 87.

7. Приймак Д.Й. Етична та естетична детермінанти паломництва та туризму / Дмитро Йосипович Приймак // Суспільно-релігійний альманах «Календар Благовіста» видає Українська Греко-Католицька Церква в Польщі. – Гурово Ілавецьке.: «Видавництво «Благовіст», 2016. – С. 139 – 150.

8. Приймак Д.Й. Сакральне в культурі ХХ століття: діалог прощі та туризму / Дмитро Йосипович Приймак // Людина. Культура. Дизайн. Проблеми розвитку дизайну в сучасній українській культурі: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 – 26 березня 2014р. – К. : Університет «Україна», 2015. – С. 238 – 264.

9. Приймак Д.Й. Туризм як культурна практика сучасності / Дмитро Йосипович Приймак //Людина у просторі сучасної культури. Дизайн в контексті культурних практик сучасності (мода, реклама, шоу-бізнес, естрада, туристична діяльність): матеріали Всеукр. наук.-практ.конф., м. Київ, 25 – 26 березня 2015 р. – Київ : Університет «Україна», 2015. – С. 199 – 211.

10. Приймак Д.Й. Роль творчих персоналій в життєдіяльності Косівської мистецької школи / Дмитро Йосипович Приймак // Вісник Львівської національної академії мистецтв: матеріали наук.-метод.конф. «Традиції етнокультури як особливий чинник перспективи розвитку Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва» м.Косів, 4 березня 2008 р. – Львів.: «Видавництво ЛНАМ», 2009. – Спецвипуск VII. – С. 49 – 57.

АНОТАЦІЇ

Приймак Д.Й. Сакралізація та десакралізація культурних практик сучасності: філософсько-антропологічний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04. – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2016.

Дисертація є філософським дослідженням проблеми функціонування сакральних практик в контексті соціокультурного потенціалу прощі та туризму. Визначаються принципи глобалізації цінностей культури та технологій сучасного паломництва та туризму. Характеризуються етичні, естетичні, ідеологічні, міфологічні детермінанти трансформації сучасних культурних практик. Надається аналіз модернізації прощі та культурного туризму. Альтернативні моделі модернізації (релігійний туризм, автентична проща) реконструюються в контексті метакультурної проблематики.

Глобалізація культури інтерпретується як культурно-історична цілісність в контексті домодерного, модерного та постмодерного простору культуротворчості.

Надається аналіз антропологічної соціологічної, культурологічної моделей рефлексії постмодерністських культурних практик, де застосовуються механізми «обміну місць», «вироблення місць» як культурних дестинацій та рекреацій. Піддається критиці тотальний маркетинг-мікс масової культури як редукція культурних цінностей до споживацьких стратегій, послуг, товарного іміджу.

Ключові слова: проща, туризм, масова культура, культуротворчість, культурні практики, сакралізація, десакралізація.

Приймак Д.Й. Сакрализация и десакрализация культурных практик современности : философско-антропологический анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04. – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2016.

Диссертация является философским исследованием проблемы функционирования сакральных практик в контексте социокультурного потенциала паломничества и туризма.

Определяются принципы глобализации ценностей культуры и технологии современного паломничества и туризма. Характеризуются этические, эстетические, идеологические, мифологические детерминанты трансформации современных культурных практик. Представлены результаты анализа модернизации паломничества и культурного туризма. Альтернативные модели модернизации (религиозный туризм, автентичное богомолье) реконструируются в контексте метакультурной проблематики.

Современное социокультурное пространство паломничества и туризма расширяет свои горизонты и становится своеобразным интерпретативным механизмом культуры в целом. Религиозная рефлексия паломничества как явление культуры требует своего проблемного осмысления, своего поля презентации и интерпретации в контексте туристической деятельности. Остро стоит проблема индустриализации или институализации социокультурных механизмов паломничества и туризма. Технологическая детерминанта туризма требует антропологического и культурологического определения как определенного «ритуала» путешествия.

Развитие традиционных сакральных практик в контексте рефлексии туризма вписывается в контекст глобализации культуры и выглядят как репрезентативная категория, когда культура сакрализуется в плане массовой культуры. Социокультурное содержание паломничества постсовременности в корреляции с другими практиками культуры имеет еще один аспект проблемы – экологическую реальность, которая требует своего аутентичного антропологического исследования.

Дифференциация туристической деятельности и паломничества в контексте процессов глобализаций современности – это новейшая тема, которая говорит о том, что экстенсивный принцип передвижения, достижения святынь, а также интенсивный способ коммуникации, когда включаются все ресурсы визуализации информации, в частности виртуализация, а также широкий обмен местами и презентация мест, становятся конкурентами практиками массовой культуры, а также становятся реалиями альтерглобализма, виртуализации и технологической оснастки всего визуального и образного комплекса, который связан с широким полем культуротворчества как репрезентативным механизмом паломничества.

Глобализация культуры интерпретируется как культурно-историческая целостность в контексте домодерного, модерного и постмодерного пространства культуротворчества. Предоставляется анализ антропологической социологической, культурологической моделей рефлексии постмодернистских культурных практик, где применяются механизмы «обмена мест», «создания мест» как культурных дестинаций и рекреаций. Поддается критике тотальный маркетинг-микс массовой культуры как редукция культурных ценностей к потребительским стратегиям, услугам, товарному имиджу. Проблема паломничества таким социологом, как З. Бауман, определяется как проблема

идентичности. Рефлексия паломника характеризуется в ее антропологическом измерении как проблема идентификации пути. Идентификация происходит в неустоявшемся мире, где все пространство категоризации, структуризации и самоутверждения личности измеряется категорией «идентичность». Речь идет о том, что модели идентичности, модели поведения, как и модели ориентации в мире, становятся коррелятивными, зависят от той общей неустойчивости, которая заставляет человека искать свое особенное место в общем перечне мест бытия.

Мир паломников – это мир строителей идентичности, мир наведения границ как пределов события, однако, пределов достаточно своеобразных, которые тут же исчезают, потому что – это пределы «пустыни» современного мира. Это мир, где путешественник является одновременно паломником и строителем пути. Паломник – это тот, кто работает над строительством небесного храма. Такой синтетизм или синкретизм в условиях неопределенности и в условиях кризиса интерпретаций, кризиса идентификации побуждает к тотальной мифологизации и сакрализации мира пути, обмена мест, их создания.

Ключевые слова: паломничество, туризм, массовая культура, культуротворчество, культурные практики, сакрализация, десакрализация.

Pryimak D.Y. Sacralization and desacralization of cultural practices of modernity: philosophical- anthropological analysis. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the degree of PhD in Philosophy (candidat of philosophical sciences), specialty 09.00.04. – philosophical anthropology, philosophy of culture. – M.P. Drahomanov's name National Pedagogical University, Kyiv, 2016.

This dissertation is a philosophical in-depth study of the problem of functioning of sacral practices under the context of social-cultural potential of pilgrimage and tourism.

The research determines globalisation principles of values of culture and technologies of modern pilgrimage and tourism. He characterizes ethic, aesthetic, ideological and mythological determinants of transformation of modern cultural practices. He gives the analysis of pilgrimage and cultural tourism modernisation. Alternative modernization models (religious tourism, authentic pilgrimage) are reconstructed in the context of metacultural problems.

Globalization of culture is interpreted as a cultural and historical value in the context of premodern, modern and postmodern creation of cultural space.

The research gives analysis of the anthropological sociological and culturological models of reflection of post modernist cultural practices, which apply the mechanisms of «places exchange» and «places establishment» as cultural dynasties and recreations. He criticizes the total marketing – mix of mass culture which leads to reduction of cultural values and consummation of strategies, services and commodity market images.

Key words: pilgrimage, tourism, mass culture, creation of culture, cultural practices, sacralization, desacralization.